

Deyim ve Atasözleri Konu Anlatımı

Deyim ve Atasözleri Deyim ve Atasözleri, Deyim ve Atasözleri Nedir, Deyim ve Atasözleri tyt, Deyim ve Atasözleri örnekler, Deyim ve Atasözleri ayt, Sizlere bu yazımızda Deyim ve Atasözleri hakkında bilgi vereceğiz.

Deyim ve Atasözleri Konu Anlatımı

Deyim ve atasözleri konusunun anlatımını, özelliklerini ve örneklerini aşağıda konu başlıklarına göre aşağıdan ulaşabilirsiniz.

A. Deyimler

→ [Deyim Nedir?](#)

→ [Deyimlerin Özellikleri](#)

→ [Deyimlere Örnekler](#)

B. Atasözleri

→ [Atasözü nedir?](#)

→ [Atasözlerinin Özellikleri](#)

→ [Atasözlerine Örnekler](#)

C. Atasözleri ve Deyimler Arasındaki Ortak Özellikler

D. Atasözleri ve Deyimler Arasındaki Farklar

Deyim Nedir?

Belli bir durumu, belli bir kavramı göstermek için kullanılan öz anlamından az çok ayrı bir anlam taşıyan, kalıplaşmış, halkın ortak dil ürünü olan sözlere **deyim** denir.

Deyimler, hem yazılarımıza hem de konuşmalarımıza derinlik katar. Anlattıklarımızı ilgi çekici hâle getirir. Birkaç cümleyle anlatabileceğimiz bir durumu iki üç sözcükten oluşan bir deyimle anlatabiliriz. Böylece kısa ve özlü anlatım sağlamış oluruz.

sırt: Boyundan bele kadarki bölüm

yer: Bir şeyin kapladığı boşluk, mekan.

gelmek: ulaşmak, varmak.

⇒ *Sırtı yere gelmemek: Güçlü olmak, sarsılmamak, yerinden düşürülememek.*

Deyimlerin Özellikleri

1. Deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir. Deyimlerde bulunan sözcüklerin yerine eş anlamlıları bile getirilemez. Sözcüklerin yerleri değiştirilemez. Bu şekilde bir kullanım anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek

"Başını taştan taşa vurmak" deyimini "kafasını taştan taşa vurmak" biçiminde söylenemez.

"Tut kelin perçeminden" deyimini "kelin perçeminden tut" biçiminde kullanılamaz.

2. Deyimler şahsa ve zamana göre çekimlenebilir.

Örnek

⇒ *Ödevimi yapınca öğretmenin gözüne girdim. (Ben)*

⇒ *Ödevimizi yapınca öğretmenin gözüne girdik. (Biz)*

3. Deyimler genellikle mecaz anlamlıdır.

Örnek

Küplere binmek: Sinirlenmek (Küpün üzerine oturmak anlamında değildir.)

Derdini dökmek: Çekilen sıkıntıların bir bir anlatılması.

Ayağının tozuyla: Gelir gelmez

Burun kıvrırmak: Beğenmemek

Sinekten yağ çıkarmak: Olamayacak yerden çıkar sağlamaya çalışmak

Örnek

- ⇒ **Çoğu gitti azı kaldı:** Yapılmakta olan işin en önemli, en zor bölümü bitti.
- ⇒ **İyi gün dostu olmak:** Sadece iyi günlerde görünmek.
- ⇒ **Kimi kimsesi olmamak:** Yakını, eşi, dostu bulunmamak.
- ⇒ **Yükte hafif pahada ağır:** Taşınması kolay olan aynı zamanda kıymetli olan şey

5. Deyimler bir kavramı ya da bir durumu anlatmak için kullanılır. Ders verme amacı taşımaz.

Örnek

"Burun kıvırmak" deyimini, beğenmeyip küçümsemek anlamını içermektedir. Herhangi bir ders verme amacı taşımamaktadır.

6. Deyimler sözcük grubu ya da cümle şeklinde bulunabilir.

Örnek

- ⇒ **Ağzı kulaklarına varmak**(sözcük grubu)
- ⇒ **İğne atsan yere düşmez**(cümle)
- ⇒ **İçi içine sığmamak**(sözcük grubu)
- ⇒ **Ne tadı var ne tuzu**(cümle)

Deyimlere Örnekler

- ⇒ **Adamdan saymak:** Değer vermek, saygı duymak
- ⇒ **Ağzı laf yapmak:** Güzel ve ikna edici konuşmak
- ⇒ **Ağızdan düşürmemek:** Sürekli bir şeyden bahsetmek
- ⇒ **Kafadan atmak:** Bir konuda bilgi sahibi olmadan konuşmak
- ⇒ **Kara gün dostu:** Sıkıntılı ve kötü günlerde yanında olan dost
- ⇒ **Kazan kaldırmak:** Yöneticilere topluca karşı çıkmak
- ⇒ **Kesenin ağzını açmak:** Fazladan para harcamaya başlamak
- ⇒ **Notunu vermek:** Kişi hakkında kanaate varmak, kişinin huylarını çözmek
- ⇒ **Yağlı müşteri:** Çokça alışveriş yapan, parası çok kişi
- ⇒ **Yakayı sıyırmak:** Bir şeyden, bir durumdan kurtulmak

B. Atasözleri

Atasözü nedir?

Uzun deneyimler ve gözlemler sonucu oluşmuş, yol gösterici, genel kural biçiminde kalıplaşan, toplumca benimsenen ve anonim bir nitelik taşıyan özlü sözlerdir.

Atasözlerinin Özellikleri

1. Kısalık ve özlülük: Uzun uzun konuşarak, ya da sayfalarca yazarak anlatmak zorunda kaldığınız bir düşünceyi üç beş kelimelik bir atasözü ile daha etkili söyleyebiliriz.

Örnek

- ⇒ "Aç ayı oynamaz."
- ⇒ "Su yatağını bulur."
- ⇒ "Baş kes, yaş kesme."
- ⇒ "Boğaz kırk boğumdur."
- ⇒ "Çivi çiviye söker."

2. Tarafsızlık: Sosyal olguların nedenlerini, uzun bir deneme ve gözleme dayanarak, taraf tutmadan bildirme. Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.

Örnek

- ⇒ "Ayrarı üfleyerek içer."

3. Genelleştirme: Herhangi bir olaydan çıkan sonucu ya da ibret dersini toplumun tüm bireylerini ilgilendirecek bir yargıya bağlama.

Örnek

- ⇒ "Ağlarsa anam ağlar, kalanı yalan ağlar. Gönül sırça bir köşktür, kırılırsa yapılmaz."

4. Sürekli Gözlem: Tabiat olaylarını sürekli izleyerek, nasıl oluştuklarını ne gibi sonuçlar verdiklerini bildirme.

Örnek

- ⇒ "Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır."

Örnek

⇒ "Ağlamayan çocuğa meme vermezler. / Ayağını yorganına göre uzat."

6. Kılavuzluk, yol göstericilik: Halk kültürümüzün oluşturduğu bilgece düşünceler ve hayatı değerlendirişte kendine özgü yorumlar getirme.

Örnek

⇒ "Taşıma su ile değirmen dönmez. / Korkunun acele faydası yoktur."

7. Gelenek ve görenekleri yansıtırma: Atasözleri, milletimizin manevi yapısına, gelenek ve kültürüne dair bilgileri ortaya koyar.

Örnek

⇒ "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatan vardır. / Kızını dövmeyen dizini döver. / Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer."

8. Halk inanışları: Atasözlerinin içerisinde, bugün bazıları batıl sayılan; fakat kökeni Şamanizm'e kadar dayanan çeşitli halk inanışlarına, halk hekimliğine ait bilgiler ve deneyimler bulunabilir.

Örnek

⇒ "Ananın bahtı kızına." / "Akacak kan damarda durmaz."

9. Gerçekçilik: Atasözleri, kişileri yanıltmayı hiçbir zaman amaçlamaz. Her zaman kişileri doğru olanı yapmaya yönlendirir.

Örnek

⇒ "Dost ile ye, iç; alışveriş etme."

⇒ "Bugünün işini yarına bırakma."

10. Eleştiri, yergi, alay: Toplumun aksayan yönlerini, insanların dışladığı kişilik tiplerini veya milletimizin nükte gücüyle ortaya koyduğu bir yergi atasözlerinin konusu olabilir.

Örnek

⇒ "Balık baştan kokar." / "Dost ile ye, iç, alışveriş etme." / "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın." / "Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az."

11. Mecazlı anlatım: Her ne kadar gerçek bir deneyimi veya yaşantıyı ifade etse de, kullanılan sözcükler mecazlı anlatımın örneği olabilir.

Örnek

⇒ "Terzi kendi söküğünü dikemez" ("İnsanlar başkalarına yaptıkları hizmetleri kendilerine yapamazlar.")

Örnek

⇒ "Bol bol yiyen bel bel bakar." (cinas) / "Her taş baş yarmaz." (seci) / "Ağız yer, yüz utanır." (mürsel mecaz) / "Güvenme varlığa, düşersin darlığa." (tezat) / "Üzüm üzümüne baka baka kararır." (Hüsnütâilil)

Atasözlerine Örnekler

⇒ "Aça dokuz yorgan örtmüşler, yine uyuyamamış."

(Aç olan kimse, ne türlü rahatlık sağlanırsa sağlansın, dinlendirilemez; uyuyamaz. Bir gerekseme içinde bulunan kimse, ancak onun giderilmesiyle rahata kavuşturulabilir.)

⇒ "Acar tazı çullu da belli olur, çulsuz da."

(Değerli kişi, gösterişi, giyim kuşamı olmasa da değerinden bir şey yitirmez; nerede olsa tanınır.)

⇒ "Çağrılmayan yere çörekçi ile börekçi gider"

(Çağrılmadığın yere gitme. Sen çörekçi yada börekçi misin ki satış yapacakmış gibi şu kapıya, bu kapıya çağrılmadan gidesin?)

⇒ "Eğilen baş kesilmez."

(Bize teslim olan, hatasını anlayıp af dileyen, bize sığınan kişi bağışlanmalıdır. Bu davranış Türk-İslâm geleneğinin önemli bir kuralıdır.)

⇒ "Gafile kelâm, nafîle kelâm."

(Çevresindeki gerçekleri görmeyen, sezmeyen, bilgisiz, dalgın kimseye ne söylene kâr etmez. O, bildiği gibi hareket eder. Dolayısıyla ona söylenecek her söz boşa gider.)

C. Atasözleri ve Deyimler Arasındaki Ortak Özellikler

- * Çok eski zamanlardan günümüze ulaştıkları için kimin tarafından söylendikleri belli değildir.
- * Kısa ve özlü sözlerdir. Yani az sözcükle çok şey anlatırlar.
- * Kalıplaşmış sözlerdir. Herhangi bir değişikliğe uğramazlar.
- * Genellikle mecaz anlam taşırlar.

D. Atasözleri ve Deyimler Arasındaki Farklar

- * Deyimler kavram ve durum bildirirler; atasözleri ise bir yargı ifade ederler.
- * Deyimlerin mecazlı anlamı vardır; atasözlerinde bu şart değildir.
- * Deyimlerde kesin hüküm, öğüt, yol göstericilik yoktur. Bu yüzden genel kural oluşturmazlar.